

Надійшла 09.03.2011

УДК. 332.146 (477.87)

Г. В. ЦАДО

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ОЦІНКА ІНВЕСТУВАННЯ В ІННОВАЦІЇ ЗА РЕГІОНАМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ

Розглянуто та проведено оцінку інвестування в інновації за регіонами, зроблено висновки про нерівномірність розподілу інвестиційних витрат на інновації. Запропоновано заходи щодо активізації інвестиційно-інноваційних процесів.

The estimation of investing is considered and conducted in an innovation after regions, conclusions are done about the unevenness of allocation of investment charges on an innovation. Measures are offered on activation of investment-innovative processes.

Ключові слова: інвестиції, інновації, регіон, чинники, оцінка, інноваційні витрати, фінансування

Існування регіонів як соціально-економічних систем – циклічний процес, для якого характерна закономірність настання і виходу з кризи. З самого початку реалізації проголошеного керівництвом України курсу на переведення національної економіки на інноваційний шлях розвитку виникли серйозні труднощі з фінансуванням цього процесу. Минулий досвід низки країн (Фінляндії, Данії, Кореї) свідчить, що реформи, спрямовані на розвиток інноваційної сфери, суттєво підсилюють економічний потенціал як країни в цілому, так і окремого регіону в умовах кризи [1].

Дослідження проблеми інвестування в інновації завжди знаходилося у центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що інвестиції в інновації визначають процес економічного зростання в цілому. В сучасних умовах вони виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- і макрорівнях. Активізація інвестиційно-інноваційного процесу є одним із надійніших механізмів соціально-економічних перетворень.

Проблема недоінвестування інновацій в українській економіці поглиблюється регіональними диспропорціями розміщення інвестиційних ресурсів, які в своїх наукових роботах досліджували такі вітчизняні та зарубіжні дослідники, як А.Бакітжанов, О.Бандурін, І.Бланк, В.Гомольська, І.Грішина, Б.Губський, В.Гуртов, В.Спіфанов, А.Ісаков, М.А.Козоріз, Р.Коуз, О.М.Марголін, В.О.Онищенко, І.Ройзман, О.Шахназаров, Л.Масловська, В.Поверенов, Г.Резнік, С.Філін, Б.Чуб та ін. Учені розробили ґрунтовні підходи до здійснення регіональної інвестиційної політики, запропонували власні методики оцінки рівня інвестиційного та інноваційного розвитку регіону [1, 2, 4, 5].

Разом з цим, в останні роки зростаючої актуальності набувають питання оцінки рівня використання і можливостей нарощування інвестиційного потенціалу, забезпечення інвестиційної безпеки регіонів, формування та покращення інвестиційного іміджу. Тому метою мого дослідження є розглянути проблеми та шляхи активізації інвестування в регіони.

В сучасних умовах дослідження динаміки інвестиційної і інноваційної активності і складання подальшого прогнозу поведінки інвесторів і інноваційно-активних підприємств є особливо актуальним, оскільки дозволяє припустити можливі коливання і розробити рекомендації з їх запобігання з метою поступального розвитку економіки. Динаміка інвестицій в економіку країни за останні п'ять років наведена в таблиці 1.

Як бачимо з даних таблиці 1, капітальні інвестиції в економіку України протягом 2005 – 2008 років невинно зростали і сягнули свого максимального рівня у 2008 році, який становив 272074 млн грн. Що стосується 2009 року, то цей період характеризувався зниженням багатьох макроекономічних показників, і сума капітальних інвестицій не стала виключенням. Так, у 2009 році рівень зазначеного показника знизився на 79196 млн грн. або на 29,11%.

Подібною була динаміка й основних складових в структурі капітальних інвестицій, сума інвестицій за якими зростала до 2008 року, а останнього року мала тенденцію до зниження. Таку динаміку можна пояснити протіканням кризових процесів, що охопили не лише економіку нашої країни, а й світову економіку взагалі.

На основі даних таблиці 1 була досліджена структура капітальних інвестицій у 2009 році. Найвагомим напрямом в інвестуванні є інвестиції у основний капітал (78,69%). На другому місці – інвестиції у капітальний ремонт (9,83%), на третьому – інвестиції у існуючі будівлі та споруди (3,45%).

Що стосується інвестицій у основний капітал, то їхній розподіл за видами діяльності лишається майже не змінним: на першому місці – промисловість (38%), на другому – операції з нерухомим майном (16,9%), на третьому – діяльність транспорту та зв'язку (16,2%) .

Таблиця 1

Динаміка капітальних інвестицій в Україні за 2005 – 2009 роки, млн. грн.

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2009-2008 рр.		2009-2005 рр.	
						Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
Капітальні інвестиції, усього	111174	148972	222679	272074	192878	-79196	-29,11	81704	73,49
Інвестиції у матеріальні активи ¹	-	-	-	-	186985	-	-	-	-
Інвестиції в основний капітал	93096	125254	188486	233081	151777	-81304	-34,88	58681	63,03
Капітальне будівництво	50552	71518	109694	134655	80091	-54564	-40,52	29539	58,43
Машини, обладнання, транспортні засоби	42544	53736	78792	98426	65340	-33086	-33,62	22796	53,58
Земля ¹	-	-	-	-	1547	-	-	-	-
Існуючі будівлі та споруди ¹	-	-	-	-	6652	-	-	-	-
Нові будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва ¹	-	-	-	-	3115	-	-	-	-
Довгострокові біологічні об'єкти тваринництва	577	645	705	714	879	165	23,11	302	52,34
Інші необоротні матеріальні активи	2928	2523	3454	4421	4049	-372	-8,41	1121	38,29
Капітальний ремонт	11533	15966	23645	27491	18966	-8525	-31,01	7433	64,45
Інвестиції у нематеріальні активи	3040	4584	6389	6367	5893	-474	-7,44	2853	93,85

¹ – облік розпочато з 2009 року.

Незважаючи на досить значні інвестиції, що спрямовуються на розвиток промисловості, інноваційні витрати лишаються на досить низькому рівні, і складають трохи більше 13% інвестицій у основний капітал промислових підприємств.

Таблиця 2

Показники, що характеризують інноваційні витрати в промисловості України

Показник	Роки					Відхилення 2009-2008 рр.		Відхилення 2009-2005 рр.	
	2005	2006	2007	2008	2009	Абс.	Відн.	Абс.	Відн.
Інвестиції в промисловість, млн. грн.	35031	44804	64341	76618	57658	-18960	-24,75	22627	64,59
Обсяг інноваційних витрат в промисловості, млн. грн.	5751,6	7512,3	10821	11994,2	7949,9	-4044,3	-33,72	2198,3	38,22
Частка інноваційних витрат в інвестиціях промисловості, %	16,42	16,77	16,82	15,65	13,79	-1,87	-	-2,63	-

Як бачимо з таблиці 2, інвестиції в промисловість України протягом 2005-2008 років постійно збільшувалися і у 2008 році сягнули свого максимуму, склавши 76618 млн. грн. Вже наступний рік характеризувався значним падінням інвестицій у розвиток промислових підприємств на 18960 млн. грн., або на 24,75%. В цілому, рівень інвестицій в капітал промисловості 2009 року на 64,59% більше за рівень відповідного показника 2005 року. Схожою була динаміка інноваційних витрат промисловості, які у 2008 році становили 11994,2 млн. грн, що на 4044,3 млн. грн (33,72%) більше за рівень 2009 року. Якщо порівняти динаміку інвестицій у промисловість з динамікою інноваційних витрат промисловості, то слід відзначити той факт, що останні за 2005-2009 роки зросли лише на 38,22%, порівняно з 64,59% за першим показником. Саме це спричинило зниження частки інноваційних витрат промисловості у структурі

інвестицій в промисловість України, яка, починаючи з 2008 року, знизилася до 13,79%, що на 2,63% є меншим за частку інноваційних витрат 2005 року.

Цікавим є вивчення різних напрямків спрямування інноваційних витрат промисловості України.

Таблиця 3

Структура інноваційних витрат у промисловості за напрямами спрямування

Показники	2005		2009		Зміни у структурі
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Усього інноваційних витрат промисловості	5751,6	100	7949,9	100	-
в тому числі за напрямами					
дослідження та розробки	612,3	10,6	845,7	10,7	0,1
придбання інших зовнішніх знань	243,4	4,2	115,9	1,4	-2,8
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	3149,6	54,8	4974,7	62,6	7,8
інші	1746,3	30,4	2012,6	25,3	-5,1

Як бачимо з таблиці 3, в структурі інноваційних витрат промисловості найбільшу питому вагу мають витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, частка яких зросла за п'ять років, обраних для дослідження зросла на 7,8% та склала в 2009 році 62,6%. Близько 25,3% в структурі інноваційних витрат промисловості займають інші витрати.

Що ж стосується джерел інвестування інноваційних витрат промисловості, то серед них традиційно переважають власні джерела підприємств, питома вага вкладень яких в загальній структурі інноваційних витрат промисловості склала в 2009 році 65,0%. Хоча слід відзначити, що вказаний показник з 2005 по 2009 рік скоротився на 22,7%.

Таблиця 4

Розподіл обсягів фінансування інноваційної діяльності в промисловості

Показники	2005		2009		Зміни у структурі
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
Усього інноваційних витрат промисловості	5751,6	100	7949,9	100	-
в тому числі за рахунок					
держбюджету	28,1	0,5	127,0	1,6	1,1
місцевих бюджетів	14,9	0,3	7,4	0,1	-0,2
власних коштів	5045,4	87,7	5169,4	65,0	-22,7
коштів інвесторів					
вітчизняних	79,6	1,4	31,0	0,4	-1
іноземних держав	157,9	2,7	1512,9	19,0	16,3
інших джерел	425,7	7,4	1102,2	13,9	6,5

Отже, як свідчать дані таблиці 4, в структурі джерел фінансування інноваційних витрат за п'ять років відбулися значні зміни. Так, паралельно зі зменшенням питомої ваги витрат, профінансованих за рахунок власних джерел підприємств, зростала частка витрат, профінансованих за рахунок коштів іноземних держав та інших джерел інвестиційних ресурсів.

Слід відмітити, що необгрунтовано низьким лишається фінансування інноваційних витрат за рахунок державного та місцевих бюджетів, частка яких в загальному обсязі інноваційних витрат у 2009 році становила 1,6 та 0,1% відповідно. Це свідчить про той факт, що держава не приділяє належної уваги роботі інноваційних процесів та належної участі у їх фінансуванні.

Розподіл загального обсягу інноваційних витрат за регіонами та напрямами спрямування наведена в таблиці 5. Як бачимо з даних таблиці, в 2009 році в структурі витрат за напрямами спрямування переважали витрати на придбання машин та обладнання, які склали 4974,74 млн. грн., або 62,58% загальної суми інноваційних витрат.

Як свідчать дані таблиці 5, найбільшою сумою витрат, спрямованих на фінансування інновацій, відрізнялися Дніпропетровська, Хмельницька області та м. Київ. Найнижчими були витрати на інновації в м. Севастополь, Рівненській, Закарпатській та Житомирській областях.

У рамках Європейського Союзу прийнято орієнтир для визначення обсягів фінансування розвитку інноваційної складової, який до 2010 року повинен становити не менше 3% від національного ВВП.

Слід зазначити, що це надскладне завдання навіть для країн ЄС, оскільки році середній показник фінансування для ЄС становить 1,7% ВВП [6]. Для України у 2009 році рівень фінансування у сфері

інновацій складав лише 0,84% від ВВП, і це свідчить про необхідність формування нових підходів до розвитку "розумної" економіки. За регіонами у 2009 році найвищий відсоток витрат на інновації у ВРП має Хмельницька область – 6,76%, а найменший відсоток – 0,15% Рівненська.

Таблиця 5

Розподіл інноваційних витрат промисловості 2009 року за регіонами та напрямками спрямування, млн. грн. (розраховано автором на основі інформації [3])

	Регіон	Усього інноваційні витрати	Внутрішні науково-дослідні розробки	Придбання науково-дослідних розробок	Придбання машин, обладнання, програмного забезпечення	Придбання інших зовнішніх знань	Інші витрати	% у ВРП
	Україна	7949,91	633,34	213,37	4974,74	115,92	2012,54	0,84
1	АРК	129,83	21,14	0,11	44,62	7,27	56,69	0,47
2	Вінницька	337,00	0,78	2,30	329,19	2,87	1,86	1,68
3	Волинська	454,93	10,76	1,08	409,90	0,05	33,15	3,56
4	Дніпропетровська	1212,93	80,07	18,20	1064,90	0,89	48,87	1,16
5	Донецька	798,05	71,08	32,32	615,37	17,75	61,53	0,68
6	Житомирська	44,67	0,14	-	44,09	-	0,44	0,29
7	Закарпатська	39,32	1,20	0,04	29,05	1,99	7,05	0,29
8	Запорізька	163,88	19,73	35,40	89,47	0,27	19,00	0,39
9	Івано-Франківська	484,54	2,18	0,15	454,84	1,45	25,92	2,71
10	Київська	155,22	1,35	2,60	141,94	0,02	9,31	0,44
11	Кіровоградська	50,66	25,72	2,04	16,65	0,00	6,25	0,36
12	Луганська	111,09	6,81	6,78	62,87	13,75	20,89	0,26
13	Львівська	211,07	7,08	3,42	182,05	18,11	0,40	0,59
14	Миколаївська	426,31	182,23	0,26	236,40	0,23	7,20	2,19
15	Одеська	189,71	9,68	1,93	176,91	0,18	1,02	0,41
16	Полтавська	133,11	17,68	11,25	77,54	19,09	7,54	0,39
17	Рівненська	21,18	2,96	0,38	15,70	0,22	1,92	0,15
18	Сумська	72,45	11,79	16,97	41,13	0,14	2,42	0,45
19	Тернопільська	48,68	7,99	0,04	32,89	1,31	6,46	0,46
20	Харківська	439,63	62,53	21,42	307,45	26,66	21,56	0,74
21	Херсонська	90,05	2,18	3,40	61,68	-	22,79	0,68
22	Хмельницька	1086,02	-	0,00	21,02	-	1065,00	6,76
23	Черкаська	68,84	4,34	0,08	61,33	0,48	2,61	0,36
24	Чернівецька	48,15	0,35	0,89	45,04	0,31	1,56	0,55
25	Чернігівська	156,78	7,18	2,46	135,96	0,07	11,12	1,05
	Міста:							
26	Київ	970,92	76,35	48,75	274,08	7,93	569,73	0,57
27	Севастополь	4,89	0,05	1,07	2,70	0,9	0,25	0,08

Для здійснення ефективної інноваційно-інвестиційної політики на регіональному рівні необхідно:

– формувати використання місцевими органами влади своїх зростаючих повноважень щодо розвитку регіональної інноваційної інфраструктури, забезпечення фінансової підтримки інноваційних процесів, ефективного залучення іноземних інвесторів в технологічні інновації;

– утворювати різноманітні форми інтеграції науки з промисловістю, зокрема, за типом територіальних науково-промислових комплексів з особливостями їх функціонування в ринковому середовищі та розгалуженої інноваційної інфраструктури;

– запровадити посилення правового поля, що передбачає прийняття ряду визначених нормативних рішень обласними Радами, розробку та затвердження регіональних Стратегій розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; прийняття нормативних рішень щодо організаційної, фінансової, інформаційної, кадрової підтримки та забезпечення реалізації регіональної інноваційної політики;

– створювати спеціальні організаційні управлінські структури, зокрема, інноваційно-інвестиційні Ради, головною метою яких є оцінка ефективності і залучення різних форм іноземних інвестицій та вітчизняних з урахуванням відволікаємих природних і трудових ресурсів територій та очікуваних екологічних результатів [4].

Висновки

В Україні та її регіонах в процесі ринкової трансформації економічної системи в основному створено передумови для переходу на інноваційну модель розвитку. Однак, чинні закони характеризуються слабким взаємозв'язком, фрагментарністю, а часом і суперечливістю окремих положень. Це є причиною того, що сьогодні ще дуже багато процесів, пов'язаних із переходом до інноваційної моделі розвитку, носять в основному спонтанний і малокерований характер. Тому необхідно здійснювати подальшу роботу зі створення й впровадження на всіх рівнях управління економікою взаємозалежної і чіткої системи законів, які забезпечують дієві економічні важелі й стимули для суб'єктів господарювання на всіх етапах інноваційно-інвестиційної діяльності.

Отже, проведена оцінка призводить до висновку, що використання різних джерел фінансування

потребує не тільки достатнього фінансування пріоритетних розробок, але й створення відповідного привабливого інвестиційного клімату в країні і на окремих підприємствах на основі укладення взаємовигідних угод та створення організаційно-економічних умов для спільної роботи з інвесторами.

Таким чином, систематизація чинників, що впливають на інноваційний цикл, дає можливість виявити слабкі ланки в його структурі з метою формування цілеспрямованої інноваційної політики. Вичерпання чинників екстенсивного економічного розвитку обумовлює постійне посилення уваги до пошуку нових факторів прискорення економічної динаміки, адекватних сучасному стану розвитку світової економіки. Відтак запровадження в Україні інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання з політичної мети перетворюється на об'єктивну необхідність, альтернативою якій є занепад національної економіки, втрата економічного, а, можливо, й національного суверенітету.

Вирішити ці проблеми повинна комплексна інноваційно-інвестиційна програма розвитку регіонів, яка включила б у себе взаємозв'язок технічного (технологічного) переозброєння підприємств із розв'язанням проблем усього народногосподарського комплексу країни. Саме такий підхід дозволяє через комплексний аналіз економічної ситуації в окремій області розглянути проблему інновацій з різних точок зору: технологічної, екологічної, економічної, соціальної, демографічної, культурної, освітньої та інших, а також дає змогу збалансувати ресурсний і виробничий потенціал сусідніх регіонів.

Література

1. Бойко Є. І. Регіональні аспекти інвестиційного забезпечення розвитку промисловості / Є. І. Бойко, В. А. Важинський // Економіка промисловості. – 2001. – № 2. – С. 94–98.
2. Бубенко П. М. Регіональні аспекти інноваційного розвитку / П. М. Бубенко // Регіональна економіка. – 2002. – № 3. – С. 215–222.
3. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Герасимчук З. В. Зміст, складові та фактори формування і управління інвестиційним потенціалом регіону / З. В. Герасимчук, В. Р. Ткачук // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – Вип. 189. – Т. 5. – С. 1500–1506.
5. Хоменко Я. В. Стратегія ефективної інвестиційної політики: регіональний аспект / Я. В. Хоменко // Інвестиційні стратегії сталого розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 27–28 лютого 2004 р., Дніпропетровськ. Т. 2 / Дніпропетровський національний ун-т, Інститут економіки [та ін.]. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – С. 49–51.
6. Федулова Л. Технологічний розвиток економіки / Л. Федулова // Економіка України. – 2006. – № 6. – С. 4–11.

Надійшла 09.03.2011

УДК 658.149.3:658.589:65.014.1

Т. И. ЧЕРКАСОВА, С. М. ЖЕГЛОВА
Одесский национальный политехнический университет

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГИЙ КАК ИНСТРУМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

Исследовано значение внедрения трансфера технологий для инновационного развития предприятия. Выделены основные элементы внутрихозяйственного механизма управления трансфером технологий. Рассмотрен технологический аудит как основа внедрения трансфера технологий на предприятии. Определены направления формирования специализированной корпоративной базы знаний.

The value of introduction of transfer of technologies is investigational for innovative development of enterprise. The basic elements of farm mechanism of management the transfer of technologies are selected. A technological audit as basis of introduction of transfer of technologies is considered on an enterprise. Directions of forming of the specialized corporate base of knowledges are certain.

Ключевые слова: трансфер технологий, технологический аудит, база знаний, технологическая стратегия предприятия.

В странах с развитой экономикой ускорение научно-технического прогресса, постоянное внедрение продуктовых и процессных инноваций связаны с возможностями коммерциализации технологий через сети трансфера технологий. Трансфер технологий представляет собой движение технологий с использованием информационных каналов от одного ее индивидуального или коллективного носителя к другому [1].

Сегодня трансфер технологий является важным средством как ускорения самого инновационного процесса, так и действенным инструментом повышения коммерциализации технологий. Именно с трансфером технологий тесно связано решение таких задач управления инновационной деятельностью как принятие решения о необходимости замены технологических процессов, которые есть на предприятии, выбор новых технологий и оценка целесообразности их внедрения, защита технологий как объектов